



OPRACOWANIE PYTANIA

Jaką rolę w relacjach międzyludzkich odgrywają majątek i pochodzenie? Omów zagadnienie na podstawie *Lalki* Bolesława Prusa. W swojej odpowiedzi uwzględnij również wybrany kontekst.

LEKTURA BAZOWA

Bolesław Prus, *Lalka*

EPOKA

Pozytywizm

ŹRÓDŁO

ustna.odrabiamy.pl

ZESKANUJ TELEFONEM ALBO KLIKNIJ



Kursy maturalne

Pakiet 10 kursów do matury 2027 od Odrabiamy.pl.



Przećwicz to pytanie

Darmowy symulator matury ustnej. Ocena wg kryteriów CKE.



Posłuchaj

Darmowy kurs z opracowaniem pytań jawnych 2027.

1 O co tak naprawdę pyta komisja

Zagadnienie dotyczy tego, jak pieniądze i urodzenie budują lub niszczą relacje: decydują o małżeństwach, przyjaźniach i społecznym uznaniu. *Lalka* pokazuje świat, w którym pozycja liczy się bardziej niż charakter człowieka. Warto pokazać szerszy obraz: całe społeczeństwo powieści jest prześięknięte myśleniem o majątku i herbie.

majątek	Pieniądze i to, co można za nie kupić: kamienicę, srebra, pozycję w spółce, dostęp do salonu. W powieści majątek daje wpływ, ale nie daje szacunku, jeśli został zarobiony handlem.
pochodzenie	Urodzenie, nazwisko, herb – kapitał, którego nie da się zdobyć pracą. W <i>Lalce</i> pochodzenie liczy się nawet bez pieniędzy: zbankrutowany Łęcki wciąż gardzi bogatym Wokulskim.
relacje międzyludzkie	Małżeństwa, narzeczeństwa, przyjaźnie, interesy, stosunek do służby i do ludzi innej narodowości. Komisja oczekuje kilku rodzajów relacji, nie tylko wątku Wokulskiego i Izabeli.

KOMISJA CHCE USŁYSZEĆ

- ✓ Stanowisko, że w *Lalce* majątek i pochodzenie zastępują w relacjach uczucia i szacunek, a bariera urodzenia okazuje się silniejsza niż pieniądze i zasługi.
- ✓ Przykłady z kilku poziomów powieści: Wokulski wobec Izabeli i Łęckiego, małżeństwa jako transakcje (Starski, Krzeszowscy, baron Dalski), arystokracja korzystająca ze spółki Wokulskiego, a zarazem gardząca kupcem.
- ✓ Kontekst literacki lub społeczny oraz wniosek o tym, że relacje budowane na majątku i urodzeniu prowadzą do krzywdy i samotności, a Prus oskarża całe społeczeństwo, nie tylko arystokrację.

2 Co wziąć z lektury i jaki kontekst wybrać

Z LEKTURY BAZOWEJ

- Wokulski i Izabela: kupiec, który zdobył majątek i uczy się manier salonu, pozostaje dla Izabeli człowiekiem gorszej kategorii – widzi jego czerwone, spracowane ręce i traktuje jego uczucie jako narzędzie do ratowania finansów rodziny. Pieniądze kupują mu wstęp, ale nie zmieniają jego miejsca w hierarchii urodzenia.
- Tomasz Łęcki: zbankrutowany arystokrata, który stracił majątek i sprzedaje kamienicę, ale zachowuje poczucie wyższości – o Wokulskim mówi protekcjonalnie, korzysta z jego pieniędzy i ma mu za złe, że kamienica poszła za mało. Pochodzenie bez majątku wciąż daje prawo do pogardy.
- Kamienica i srebra: Wokulski przez podstawionego Szlangbauma kupuje na licytacji kamienicę Łęckich za dziewięćdziesiąt tysięcy rubli, więcej niż jest warta, wykupuje ich weksle i rodowe srebra. Gest miłości odczytany jako interes – w świecie, gdzie wszystko ma cenę, nawet dar staje się transakcją.
- Małżeństwa jako transakcje: Starski, utracjusze bez majątku, szuka bogatej żony i flirtuje z Izabelą oraz z narzeczoną barona Dalskiego, Eweliną Janocką; stary i bogaty baron Dalski kupuje sobie młodą żonę; baronowa Krzeszowska pieniędzmi trzyma w ryzach zadłużonego męża; Izabela czeka na partię godną jej nazwiska. Miłość znika, zostaje rachunek.
- Arystokracja a spółka: książę, hrabina Karolowa i inni chętnie wkładają pieniądze w spółkę Wokulskiego do handlu ze Wschodem i biorą wysokie zyski, a jednocześnie mówią o nim jak o parweniuszu i plotkują o jego pochodzeniu. Relacja czysto interesowna udająca uznanie.
- Ludzie poza regułą (opcjonalnie): prezesowa Zasławska ceni Wokulskiego i wspomina miłość do jego stryja, której nie pozwolono jej spełnić; Ochocki nie dba o pozycję; Rzecki i Stawska cenią ludzi za charakter. Prus pokazuje, że inna hierarchia jest możliwa, ale przegrywa z porządkiem majątku i herbu.

LITERACKI

POLECANY

Kordian, Juliusz Słowacki

W podróży po europejskich miastach Kordian przekonuje się, że bogactwo daje niemal wszystko: sławę, władzę i miłość; sam zostaje porzucony przez Wiolettę, gdy wyznaje jej, że przegrał majątek w karty. Zestaw to z Wokulskim, któremu pieniądze nie kupiły ani awansu, ani uczucia Izabeli.

LITERACKI

Pan Tadeusz, Adam Mickiewicz

Stolnik Horeszko przyjmuje Jacka Soplicę w domu i korzysta z jego wpływów wśród szlachty, ale gdy ten liczy na rękę Ewy, podaje mu czarną polewkę – Soplica jest zbyt ubogi i za mało urodzony. Odrzucenie prowadzi do zabójstwa Stolnika i tragedii dwóch rodów. Ten sam mechanizm co w *Lalce*: pochodzenie ważniejsze niż człowiek, a skutkiem krzywda na pokolenia.

LITERACKI

Skąpiec, Molier

Harpagon podporządkowuje pieniądзом wszystkie relacje w rodzinie: chce wydać córkę Elizę za starego Anzelma, bo ten nie żąda posagu, sam zamierza poślubić Mariannę, ukochaną syna, a po utracie szkatułki rozpacza bardziej niż nad losem dzieci. Komedia z XVII wieku pokazuje, że rachunek majątkowy w relacjach to problem uniwersalny; u Prusa ten sam mechanizm przestaje być śmieszny.

SPOŁECZNY

Przemiany kapitalistyczne w Królestwie Polskim po 1864 roku (upadek ziemiaństwa, awans mieszczaństwa, kwestia żydowska)

Po uwłaszczeniu chłopów wiele rodzin arystokratycznych traciło majątki, a kapitał przechodził w ręce kupców i przemysłowców, w dużej części żydowskich – stąd w *Lalce* bankrutujący Łęcki, bogaty Wokulski i Szlangbaumowie przejmujący sklep. Kontekst wyjaśnia, dlaczego pochodzenie broni się tak zaciekle: to ostatni kapitał, którego nie można kupić.

3

Mapa wypowiedzi

- 1 Teza: majątek i pochodzenie często zastępują w relacjach prawdziwe uczucia i szacunek, stając się barierą nie do pokonania.
- 2 Wokulski i Izabela: bogactwo otwiera drzwi salonów, ale nie zmienia pogardy arystokracji dla kupca.
- 3 Obraz społeczeństwa w *Lalce*: małżeństwa jako transakcje, snobizm i podziały klasowe.
- 4 Kontekst literacki: *Kordian* (Juliusz Słowacki) – W podróży po europejskich miastach Kordian przekonuje się, że bogactwo daje niemal wszystko: sławę, władzę i miłość; sam zostaje porzucony przez Wiolettę, gdy wyznaje jej, że przegrał majątek w karty. Zestaw to z Wokulskim, któremu pieniądze nie kupiły ani awansu, ani uczucia Izabeli.
- 5 Wniosek: literatura różnych epok pokazuje, że relacje budowane na majątku i urodzeniu prowadzą do krzywdy i samotności.